

strateginen **TUTKIMUS**

**Hoivatyön tulevaisuus:
Hoivan kriisin
helpottaminen alhaalta ja
ylhäältä syntyviä
innovaatioita tutkimalla
(CAREFUTURE)**

Tilannekuvaraportti 2026

SUOMEN AKATEMIA

1. Tiivistelmä

Hoivatarpeiden lisääntyminen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kasvava kysyntä julkisten resurssien niukentuessa kärjittää hoivan kriisiä, ellei ratkaisuja etsitä ajoissa. Hoivatyön tulevaisuus -hanke etsii, arvioi ja tutkii kansalaisten ja työntekijöiden aloitteista syntyviä sekä organisaatio-, politiikka- ja teknologialähtöisiä innovaatioita, jotka tuottavat hyvää hoivaa, hyvissä työoloissa ja jotka levitessään voisivat helpottaa kärjistyvää hoivan kriisiä. Tutkimus syvennyy erityisesti työvoimapulaa helpottaviin maahanmuuttajataustaisten hoitajien integroitumisen tapoihin sekä tekoälyn hyödyntämiseen hoivassa. Lisäksi tutkitaan pitkittäisasetelmissä hoitajaopiskelijoiden työhön siirtymisen haasteita sekä työyhteisöjen työhyvinvoinnin, työkykyisyyden ja innovatiivisuuden vaikutuksia toisiinsa.

Hankkeessa toteutetaan kansallinen innovaatiokilpailu hyvien ratkaisujen tunnistamiseksi sekä rakennetaan hoiva-alan innovaatio-osaamista, verkostoja ja infrastruktuuria yhdessä innovaatioita edistävien ja hoiva-alan toimijoiden kanssa. Hankkeessa kehitetään eettinen viitekehys hoiva- ja hoitotyön tekoälyratkaisujen sosiaalisen kestävyuden ja vastuullisuuden arvioimisen tueksi. Tuloksia tuodaan säännöllisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja sidosryhmien kanssa pidettäviin yhteiskehittelytyöpajoihin. Kansainvälinen tutkijaverkosto tukee oppimista eri maiden kesken ja osallistuu yhteisen kirjan tuottamiseen hoiva-alan innovaatioista. Tiedon levittäjiksi ovat lupautuneet kansainvälinen työjärjestö ILO sekä eurooppalainen työterveys- ja työsuojeluorganisaatioiden verkosto PEROSH.

2. Yhteiskunnallinen haaste

Suomen nopeasti ikääntyvä väestörakenne kasvattaa sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntää ja siten hoivapalveluiden tarvetta. Samanaikaisesti työelämään astuvat ikäluokat pienenevät. Hoivan kriisi ilmenee työvoimapulana, ja huonontuvat työolot lisäävät hoitajien alalta poistumista, mikä voi aiheuttaa hoivan kapea-alaistumista ja vastuun siirtymistä yhä enemmän palkallisesta hoivatyöstä läheisten hoivaan. Tällä hetkellä EU-maissa n. 80 % pitkäaikaishoivasta vastaavat läheiset, mikä voi vaikuttaa heidän työelämään sitoutumiseen. Hoivan kriisiä on pyritty ratkaisemaan lisäämällä ulkomaisen työvoiman rekrytointia hoiva- ja hoitotehtäviin. Lisäksi teknologiavälineiden ja tekoälyn käytön uskotaan tuovan ratkaisuja hoivatyön resurssien optimointiin sekä hoiva- ja hoitotyön tekemiseen. Molemmat ratkaisuyritykset voivat huonosti hoidettuna estää hyvän hoivan ja hyvän hoiva- ja hoitotyön toteutumista ja siksi edellyttävät vastuullista suunnittelu- ja kehitystyötä.

Organisaatioiden toimintatavat uusiutuvat sekä ylhäältäpäin rakentuvien toimintapolitiikka-, teknologia- ja johtamistapauudistusten myötä, että työntekijöiden ja kansalaisten pienimuotoisten arjen ongelmanratkaisujen

ja toimintamallien kautta. Hoito- ja hoivatyön työvoimapula ja kuormittuneet työolot heikentävät yhteiskunnallisella tasolla organisaatioiden innovatiivisuuden edellytyksiä sekä alhaalta päin rakentuvien työntekijä- ja kansalaislähtöisten innovaatioiden vakiintumista ja leviämistä. Myös teknologialähtöisten innovaatioiden soveltaminen arkityöhön ontuu. Hanke tuo ratkaisuja ja uusia lähestymistapoja hoiva-alan innovaatiostysteemin rakentamiseen ja hoivan kriisin lievittämiseen seuraavista näkökulmista:

1. Edistämme hyvinvointialueiden ymmärrystä siitä, miten hoiva- ja hoitoalan työntekijöiden innovatiivisuus ja teknologian käyttö liittyy työyhteisöjen työhyvinvointiin ja työkykyyn sekä millaisia työhyvinvoinnin parannuksia työn arjessa voi syntyä. Tämä parantaa työn arjen kehittämisen edellytyksiä ja näkyvyyttä parempana innovaatio-osaamisena alan organisaatioissa.
2. Tunnistamme hoitotyön opiskelijoiden keskeisiä työelämään siirtymisen haasteita ja löydämme niihin ratkaisuja, jotka vaikuttavat myönteisesti hoiva- ja hoitoalan veto- ja pitovoimaan.
3. Kehitämme eettisen viitekehyksen hoiva- ja hoitotyön tekoälyratkaisujen kehittämisen ja käyttöönoton tueksi. Tämä edistää ja vahvistaa ratkaisujen sosiaalista kestävyyttä, vastuullista kehittämistä ja käyttöä teknologiayritysten sekä hoiva- ja hoitotyötä tekevien parissa.
4. Tutkimalla organisaatio-, politiikka- ja teknologialähtöisiä hoiva- ja hoitotyössä kokeiltuja innovaatioita lisäämme ymmärrystä niiden vaikutuksista alan tuottavuuteen, ammattilaisten ja asiakkaiden arkeen, johtamiseen sekä siihen, millaisia eettisiä kysymyksiä niihin liittyy. Luomme näin edellytyksiä hyväksi arvioitujen ratkaisujen levittämiseen Suomessa ja edistämme hyvän hoivan ja hoivatyön toteutumista tulevaisuudessa.
5. Tutkimalla työntekijöiden ja kansalaisten kehittämiä hyviä käytäntöjä ja hoiva- ja hoitotyössä kehitettyjä arjen ratkaisuja lisäämme ymmärrystä niiden mahdollisuuksista parantaa työhyvinvointia, työn sujuvuutta ja helpottaa työvoimapulaa. Levittämällä parhaita käytäntöjä edistämme hyvää hoivaa ja hoivatyötä, vahvistamme ruohonjuuritaso- innovaatio-osaamista sekä hoiva- ja hoitoalan henkilöstön veto- ja pitovoimaa.

3. Tutkimuksen nykytila (state of the art)

3.1. Innovatiivisuus, työhyvinvointi ja teknologian käyttö

Hyvinvointialueita koskevan Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan työyhteisönsä innovatiiviseksi koki vain kaksi viidestä hyvinvointialueen työntekijästä syksyllä 2025. Osuus on pieni ottaen huomioon, että ne ovat jatkuvassa muutoksessa ja tarvitsevat uusia toimintatapoja. Myös teknologialle on asetettu suuria odotuksia hoivatyön kriisin ratkaisemisessa.

Jyväskylän yliopiston tutkimusten mukaan teknologian käytön vakiintuminen on vienyt aikaa kasvokkaiselta asiakas- ja potilastyöltä ja voinut jopa lisätä kuormittumista uuden oppimisen vaatimusten myötä. Innovatiivisuuden ja työhyvinvoinnin yhteyksistä on jonkin verran kansainvälistä tutkimusta, lähinnä poikkileikkausasetelmissa ja yksilötason tiedoilla. Hankkeessa käytämme seuranta-asetelmaa ja hyödynnämme työyksikkö- ja yksilötason tietoja työyksiköiden innovatiivisuutta vahvistavien ja heikentävien tekijöiden sekä innovatiivisuuden, hyvinvoinnin ja työkyvyn yhteyksien tarkastelussa.

3.2. Hoitajien opiskelusta työhön siirtymisen haasteet ja ratkaisut

Hoitohenkilöstön saatavuus ja pysyvyys ovat kansainvälisesti keskeisiä haasteita sosiaali- ja terveydenhuollossa. Merkittävä osa vastavalmistuneista hoitajista harkitsee alan vaihtoa tai poistuu työstä jo uransa alkuvaiheessa. Tutkimusten mukaan työssä pysymisen todennäköisyys kasvaa, jos hoitajat kiinnittyvät työelämään ensimmäisten työvuosien aikana eivätkä lähde heti uran alkuvaiheen kuormittavuuden vuoksi. Vastavalmistuneet hoitajat siirtyvät työelämään aikana, jolloin terveydenhuoltojärjestelmät kohtaavat samanaikaisesti henkilöstöpulaa, kasvavia palvelutarpeita, tiukkoja resurssipaineita sekä nopeasti etenevää digitalisaatiota. Lisäksi työyhteisöt ovat yhä monikulttuurisempia.

Kansainvälisessä tutkimuksessa hoitajien työuran alkuvaihetta on tarkasteltu erityisesti valmistumisen jälkeisten ensimmäisten työvuosien näkökulmasta. Tutkimuksia, jotka seuraavat samoja yksilöitä opintojen loppuvaiheesta työelämään siirtymiseen, on vähemmän. Kuitenkin koulutuksen aikaiset, ja erityisesti opintojen loppuvaiheen kokemukset, odotukset ja ammatillinen sosiaalistuminen voivat vaikuttaa työelämään siirtymisen onnistumiseen. Hanke tuottaa uutta tietoa tämän siirtymävaiheen keskeisistä riskitekijöistä ja työelämään kiinnittymistä tukevista tekijöistä sekä luo pohjaa innovatiivisille ratkaisuille, joilla voidaan vahvistaa erilaisista taustoista tulevien hoitajien pysyvyyttä.

3.3. Tekoälytyökalujen sosiaalinen kestävyys ja vastuullisuus

Tekoälyratkaisut tuovat mukanaan useita eettisiä, yhteiskunnallisia ja juridisia kysymyksiä hoivatyöhön. Tekoälyn etiikkaa on toistaiseksi jäsennetty erilaisten periaatelistojen avulla. Niissä korostetaan muun muassa yksityisyyden suojaa, suunnittelun läpinäkyvyyttä ja syrjimättömyyttä algoritmisessa päätöksenteossa. Vaikka periaatteet heijastavat hyvinvointiyhteiskunnan keskeisiä arvoja, niiden ohjausvaikutus jää usein rajalliseksi. Yleisluonteisuus ja abstraktiotaso vaikeuttavat periaatteiden kääntämistä konkreettisiksi velvoitteiksi, mikä heikentää niiden käytännön sovellettavuutta ja toimeenpanoa. Liitämme eettisyyden ja vastuullisuuden pohdintaan käyttökontekstin, toiminnan ja toimijuuden tarkastelun, jotta voimme luoda uusia lähestymistapoja ohjaamaan innovaatioiden kehitystyötä. Hankkeessa teknologian kehittäjät ja

hoivaorganisaatiot pohtivat yhdessä, miten vastuullisuus ja eettisyys voidaan huomioida käytännössä tekoälysovellusten suunnittelu- ja kehitysprosesseissa.

3.4. Organisaatio-, politiikka- ja teknologialähtöiset ratkaisut

Kasvaviin palvelutarpeisiin, työvoimapulaan ja kustannussäästöpaineesiin vastataan yhä enemmän organisaatio-, politiikkalähtöisillä ja teknologisilla innovaatioilla. Kansainvälisten tutkimusten mukaan hoivatyön digitaaliset ohjaus- ja hallintaratkaisut, kuten tekoälypohjaiset päätöksentekojärjestelmät, algoritminen resurssien allokointi sekä puheentunnistukseen ja isoihin tietovarantoihin perustuvat dokumentaatio- ja seurantajärjestelmät, muokkaavat hoivatyön käytäntöjä ja johtamista lisäämällä työn standardointia, vertailtavuutta ja ennakoitavuutta. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet helpottaa hoitoalan työvoimapulaa vaihtelevat teknologiasta toiseen. Tutkimusten mukaan teknologioiden nähdään mahdollistavan tehokkuutta, läpinäkyvyyttä ja skaalautuvuutta. Toisaalta ne voivat myös kaventaa hoivatyön kannalta olennaisia ihmisten välisiä suhteita ja vuorovaikutusta ja aiheuttaa siten uusia eettisiä jännitteitä. Hanke luo uutta ymmärrystä siihen, miten ylhäältä johdetut innovaatiot juurtuvat hoivatyön arkeen ja millaista arvoa ne tuottavat eri toimijaryhmille.

3.5. Työntekijöiden ja kansalaisten hyvät käytännöt

Aikaisempi tutkimus osoittaa, että hoivatyön kehittämisessä vaikuttavat ratkaisut syntyvät usein työntekijöiden ja kansalaisten kokemustiedosta ja arjen ratkaisuista, mutta nämä käytännöt ovat jääneet hajanaisiksi ja heikosti tunnistetuiksi osaksi hoivajärjestelmiä. Hanke tuo systemaattisesti esiin arjessa jo kokeiltuja hyviä käytäntöjä ja analysoi niitä hoivatyön ympäristöissä. Uutta on erityisesti se, että käytäntöjä tarkastellaan samanaikaisesti työhyvinvoinnin, monikulttuurisuuden, eettisyyden ja järjestelmän kuormituksen näkökulmista. Kehittämistyö yhdistää työntekijöiden ja kansalaisten yhteiskehittämisen tutkimusavusteiseen arviointiin, mikä mahdollistaa ratkaisujen vertailun, siirrettävyyden ja laajemman hyödyntämisen. Kansallinen innovaatiokilpailu toimii keinona tunnistaa, tehdä näkyväksi ja tukea hyvien käytäntöjen leviämistä tutkimuksen ja verkostojen avulla.

4. Monitieteinen yhteistyö

Hoivatyön tulevaisuus -hankkeen tutkimus hyödyntää pitkäikäistä kyselytutkimus-, laadullista tapaustutkimus-, sekä innovaatioiden kehittämiseen pyrkiviä tutkimusotteita. Hoiva-alan työhyvinvoinnissa, innovatiivisuudessa ja teknologian käytössä tapahtuvia muutoksia seurataan kyselyaineistojen analyysin avulla. Hoitajaopiskelijoiden työelämään siirtymisen haasteita ja ratkaisuja tutkitaan hoitotieteellisestä näkökulmasta

opiskelijoiden kohorttitutkimuksella. Alhaalta- sekä ylhäältäpäin rakentuvia innovaatioita tutkitaan tapaustutkimusotteella hyödyntäen haastattelu- ja etnografisen tutkimuksen lähestymistapoja. Hoiva-alan innovaatiotoiminnan dynamiikkaa tarkastellaan innovaatiotutkimuksen monitieteisellä kentällä aikuiskasvatus-, viestintä- ja yhteiskuntatieteellisten teorioiden näkökulmista. Tekoälyinnovaatioiden vastuullisuuden ja eettisyyden kysymyksiä tarkastellaan teknologiaetiikan, kognitiotieteen sekä yhteiskunta- ja hallintotieteiden näkökulmista. Hankkeen kansainväliset tutkimusyhteistyökumppanit ovat sosiaali- ja terveysalan innovaatioita, työhyvinvointia, tekoälyn käyttöä ja sen eettisiä näkökulmia tutkivia tutkimusryhmiä Ruotsista, Tanskasta, Saksasta, Iso-Britanniasta, Itävallest, Belgiasta, Japanista ja Australiasta. Heidän kanssaan tehdään tieteellistä yhteiskirjoittamista, tutkijan vaihtoa ja opitaan eri maiden tavoista helpottaa kärjistyvää hoivan kriisiä.

Hoivan kentän ulottuminen palkallisesta työstä läheisten, järjestöjen ja vapaaehtoisten tuottamaan hoivaan tuo keskusteluun työolojen lisäksi kansalaisia koskevat hoivapoliittiset ratkaisut ja niiden vaikutukset työvoimatarpeisiin. Maahanmuuttajataustaisten hoitajien integraatiota työelämään tutkitaan onnistuneiden ratkaisujen valossa. Tekoälyn vaikutusten tutkiminen ihmisen ja eettisyyden kehyksistä käsin ylittää markkinalähtöistä ja työn tuottavuutta painottavaa keskustelun valtavirtaa tuomalla tutkimusperusteista kriittisyyttä hoivatyön tekoälykehitykseen. Tekoälykehityksen työelämävaikutuksia koskevaa keskustelua käydään WELEC-ohjelman hankkeiden kanssa, esimerkiksi sote-alan tekoälyratkaisuja tutkivan EPIC-AI hankkeen kanssa.

5. Vuorovaikutus ja vaikuttavuuden edistäminen

Organisoimme hoiva- ja hoitotyön hyvien ratkaisujen löytämiseksi ja alan innovaatio-osaamisen rakentamiseksi kansallisen **Huomisen hoivatyö - innovaatiokilpailun**. Sidosryhmämme auttavat meitä tunnistamaan sekä arvioimaan parhaat ratkaisut, joiden näkyvyyttä ja levittämisen edellytyksiä tuemme tutkimuksen keinoin. Innovaatiokilpailussa on kolme luokkaa: työntekijälähtöiset, kansalaislähtöiset sekä organisaatio-, politiikka- ja teknologia- lähtöiset innovaatiot. Kullekin luokalle on koottu arviointiraadit, jotka koostuvat hyvinvointialueiden, työmarkkinajärjestöjen, kansalaisjärjestöjen, teknologiatoimijoiden ja päätöksentekijöiden edustajista. Kaikkia luokkia arvioi hoitajaopiskelijoista koottu ns. tulevaisuuden hoivatyöraati. Innovaatioiden toimintaa ja vaikuttavuutta puntaroidaan yhdessä sidosryhmien kanssa. Parhaiden ratkaisujen levittämistä tuetaan yhteiskehittelytilaisuuksissa.

Kansallisen innovaatio-osaamisen laajentamiseksi hoiva- ja hoitotyössä, hanke tekee yhteistyötä THL:n koordinoiman Innokylä-toiminnan, Metropolian Innovation-hubin sekä kuntasektorin ”Tärkeissä töissä” - innovaatioalustan koordinoijien kanssa. Yhteistyö sisältää hoiva-alan

innovaatioiden levittämiseen liittyvien tilaisuuksien järjestämistä sekä kansallisen innovaatioinfrastruktuurin yhteistä pohdintaa ja kehittämistä erityisesti hankkeen toisella rahoituskaudella. SOTE-tekoälyn ekosysteemi, Business Tampere sekä Terveysteknologia ry ovat keskeisiä verkostojamme tekoälyn eettistä ja sosiaalista kestävyyttä koskevan arviointikehyksen yhteiskehittelyssä ja levittämisessä. Hoitajakoulutuksen kenttää hyödynnetään tutkimustuloksia levitettäessä.

Keskeiset tutkimuslöydökset kootaan tieteellisten artikkeleiden lisäksi puolivuositain ilmestyvään uutiskirjeeseen, sekä hyödynnetään SKILLS- ja WELEC-ohjelmien yhteistyötä ajankohtaisten hoiva- ja hoitotyötä koskevien aiheiden esiinnostamisessa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tärkeitä yhteisiä aiheita ovat esimerkiksi tekoälyn käytön mahdollisuudet ja riskit työntekijöiden kannalta sekä monikulttuuristen työyhteisöjen onnistuneet esimerkit ratkaisuista, jotka ovat tukeneet työyhteisöön integroitumista, kielen oppimista ja monikulttuurista yhteisöllisyyttä, esimerkiksi DALAI-FIN hankkeen kanssa. Eri maiden tutkimusryhmien kanssa kirjoitetaan hoiva-alan innovaatioita käsittelevä kirja, jonka levittäjiksi ovat lupautuneet kansainvälinen työjärjestö ILO, sekä eurooppalainen työterveys- ja työsuojelu-organisaatioiden verkosto PEROSH.